

Soru: Eşler birbirine zekât verebilir mi?

Kısa Fetva

Kocanın hanımına zekât veremeyeceği hususunda müçtehitler arasında ittifak vardır. Ebû Hanîfe'ye göre kadının da kocasına zekât vermesi caiz değildir. İmameyn ve İmam Şafî'ye göre ise kadın, zekât alma şartlarını sağlaması halinde kocasına zekât verebilir.

Detaylı Fetva

Zekât, edası belli şartlara bağlı olan mali bir ibadettir. Bu şartların bir kısmı zekât veren kişi ve zekât verilen malla alakalı iken bir kısmı da zekât alacak şahıslarla ilgilidir.

Zekât alacak kişide aranan şartlardan biri de onunla zekât veren arasında usûl (üst soy) ve fûrû (alt soy) ilişkisi olmamasıdır.¹ Zira kişi, baba ve evlat gibi her iki cihette yer alan yakınlarına bakmakla yükümlüdür. Ayrıca usûl ve fûrû arasında genellikle malları birlikte kullanma noktasında bir serbestlik olur. Bu durum, kişinin zekât olarak verdiği maldan istifade etmesine yol açabileceğinden temlik şartının kâmil manada yerine gelmesine engel teşkil eder.² Bundan dolayı kişinin, usûl ve fûrûna zekât veremeyeceği noktasında fukaha arasında ittifak vardır.³

Eşlerin birbirine zekât vermesinin cevazı noktasında ise fukaha ihtilaf etmiştir. İmam Ebû Hanîfe, genelde birbirlerine ait mallardan istifade etmelerinden dolayı eşler arasında zekât alışverişini caiz görmemektedir.⁴ Zira kişinin zekât ibadetini yerine getirebilmesi için malın, zekât verenle menfaat açısından bağlantısı tamamen kopacak şekilde fakirin mülkiyetine geçirilmesi (temlik edilmesi) gerekir.⁵ Eşlerden birinin diğerine verdiği zekâtın verenin de istifade etmesi kaçınılmaz olduğundan eşler arasında zekât alışverişi caiz değildir.

İmam Ebû Yusuf,⁶ İmam Muhammed⁷ ve Şafîiler⁸ de kocanın eşine zekât veremeyeceği hususunda İmam Ebû Hanîfe'ye muvafakat etmektedir. Ancak onlar, kadının kocasına zekât vermesi hususunda Ebû Hanîfe'den farklı olarak bunun caiz olduğunu söylemektedir. Onlar nassın olduğu yerde kıyasa gitmenin uygun olmadığını söyleyerek⁹ Abdullah b. Mes'ûd'un (r.a) hanımı Zeynep'ten, nakledilen şu rivayetle de istidlâl etmektedir:¹⁰ “Mescitte Allah Rasûlü'nü gördüm. O ﷺ, şöyle buyurdu: ‘Ey kadınlar! Takılarınızdan dahi olsa tasaddukta bulununuz.’

¹ Molla Hüsrev, *Düreru'l-Hukkâm fî Şerhi Ğureri'l-Ahkâm* (İstanbul: Merkez Harf li'l-Bahsi ve't-Tetvîri'l-İlmî, 2022), 1/403.

² Burhanuddîn el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî* (Karaçi: Mektebtu'l-Büşrâ, 2021), 1/328.

³ Bkz. Molla Hüsrev, *Düreru'l-Hukkâm fî Şerhi Ğureri'l-Ahkâm*, 1/403; Ebû Bekr Osmân b. Muhammed Şattâ el-Bekrî ed-Dimyâtî, *Hâşiyetu'l-Âneti't-tâlibîn alâ halli elfâzi Fethi'l-Mu'in* (Dâru'l-fikr li't-tibâa ve'n-neşr, 1997), 2/226.

⁴ el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 1/328.

⁵ Kemaluddîn Muhammed b. Abdi'l-Vâhid İbnu'l-Hümâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr ala'l-Hidâye* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2012), 2/270.

⁶ Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî el-Kârî, *Fethu Bâbi'l-İnâye bi Şerhi'n-Nukâye* (Beyrut: Dâru'l-Erkâm, 1997), 1/536.

⁷ Abdülganî b. Tâlib el-Meydânî el-Guneymî, *el-Lübâb fî Şerh'il-Kitâb* (Dimeşk: Mektebetu Dâri'l-Fecr, 2018), 1/248.

⁸ Bkz. Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *el-Hâvî'l-Kebîr fî Fıkhi Mezhebi'l-İmam eş-Şafîi* (Şerhu Muhtasari'l-Müzenî) (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999), 5/537; ed-Dimyâtî, *Hâşiyetu'l-Âneti't-tâlibîn alâ halli elfâzi Fethi'l-Mu'in*, 2/227.

⁹ İbnu'l-Hümâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr ala'l-Hidâye*, 2/270.

¹⁰ Zikredilen rivayet Buhari lafzıdır.

Bunu duyunca İbn Mes'ûd'un yanına gittim ve ona: 'Allah Rasûlü'ne ﷺ git ve zekâtımı sana ve evimizdeki yetimlere vermemin yeterli olup olmayacağını sor' dedim. Abdullah b. Mes'ûd benim gitmemin daha uygun olacağını söyledi. Gittiğimde Allah Rasûlü'nün ﷺ kapısında benimle aynı problemi yaşayan bir kadın daha vardı. Bilâl yanıma gelince ona 'Allah Rasûlü'ne ﷺ kapıda iki kadın olduğunu haber ver. Onların eşlerine ve evlerindeki yetimlere verdikleri zekâtın geçerli olup olmadığını sor. Bizim kim olduğumuzu da söyleme.' dedik. Bilâl içeri girdi ve sordu. Allah Rasûlü ﷺ 'Kim onlar?' diye sorunca Bilâl (r.a); 'Ensardan bir kadın ve Zeynep' dedi. Allah Rasûlü ﷺ 'Hangi Zeynep?' diye sordu. Bilâl (r.a): 'Abdullah b. Mes'ûd'un hanımı.' deyince Allah Rasûlü ﷺ şöyle buyurdu: 'Onun için iki ecir vardır. Akrabayı gözetme ve zekât verme ecir.'¹¹ Allah Rasûlü ﷺ bu sözleriyle kadının, kocasına verdiği zekâtın geçerli olduğunu beyan etmekle birlikte bunun başka bir fakire vermekten daha sevap olduğunu da ifade etmektedir.

İmam Ebû Hanîfe ise, hadis-i şerifte geçen (أَمَرْنَا بِالصَّدَقَةِ), ifadesindeki (الصدقة/sadaka) kelimesinden kastın farz olan zekât değil nafile sadaka olduğunu söylemektedir.¹² Zira 'sadaka' kelimesi naslarda yerine göre zekât manasında kullanıldığı gibi nafile olarak verilen sadaka anlamında da kullanılmaktadır. Nitekim İmameyn ve İmam Şafî'nin delil olarak kullandıkları hadisin farklı bir tarikinde Zeynep (r. anha) Allah Rasûlü'ne ﷺ: "Ey Allah'ın Rasûlü ﷺ! Sen bugün bize tasaddukta bulunmamızı emrettin. Ben de tasaddukta bulunmak istedim. Ancak İbn Mes'ûd kendisinin ve oğlunun bunu almaya daha uygun olduğu söyledi." deyince şu cevabı almıştır: "İbn Mes'ûd doğru söyledi. Eşin ve oğlun kendilerine tasaddukta bulunacağın kişiler arasında en çok hak sahibi olanlardır."¹³ Kişinin kendi çocuğuna zekât vermesi caiz değilken sadaka vermesi caizdir.¹⁴ Rivayette zikredilen (الصدقة) kelimesinden maksat zekât olsaydı Allah Rasûlü ﷺ Zeynep'in (r.anha) kendi oğluna da bunu verebileceğini söylemezdi. Buna göre hadis-i şerifler birlikte mülâhaza edildiğinde söz konusu rivayetteki sadakadan kastın zekât değil; nafile sadaka olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵

Hanefî fukahası mezkûr hususta İmam Ebû Hanîfe'nin görüşünü tercih etmiştir.¹⁶ Nitekim Nesefî¹⁷ ve Sadru's-şerî'a¹⁸ metinlerine sadece onun görüşünü almıştır. İmam Mergînânî de Ebû Hanîfe'nin delilini daha sonra getirerek bu görüşü tercih ettiğine işaret etmiştir.¹⁹

¹¹ Bkz. Buhari, Zekat, 48 (Hadis No: 1466); Müslim, Zekat, 44 (Hadis No: 1000).

عَنْ زَيْنَبَ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ بِمِثْلِهِ سَوَاءً ، قَالَتْ كُنْتُ فِي الْمَسْجِدِ فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ « تَصَدَّقْنَ وَلَوْ مِنْ خَلِيْقٍ » . وَكَانَتْ زَيْنَبُ تُنْفِقُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ وَأَيْتَامَ فِي حَجَرِهَا ، قَالَ فَقَالَتْ لِعَبْدِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْخَرُ عَنِّي أَنْ أَنْفِقَ عَلَيْكَ وَعَلَى أَيْتَامِي فِي حَجَرِي مِنَ الصَّدَقَةِ فَقَالَ سَلِي أَنْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَأَنْطَلَقْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَوَجَدْتُ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ عَلَى الْبَابِ ، حَاجَتُهَا مِثْلُ حَاجَتِي ، فَمَرَّ عَلَيْنَا بِلَالٍ فَقُلْنَا سَلِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْخَرُ عَنِّي أَنْ أَنْفِقَ عَلَى رَوْحِي وَأَيْتَامِي لِي فِي حَجَرِي وَقُلْنَا لَا تُخْبِرْ بِنَا . فَدَخَلَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ « مَنْ هُمَا » . قَالَ زَيْنَبُ قَالَ « أَيْ الرَّيَّانِبِ » . قَالَ امْرَأَةُ عَبْدِ اللَّهِ . قَالَ « نَعَمْ لَهَا أَجْرَانِ أَجْرُ الْقَرَابَةِ وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ »

¹² el-Mergînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 1/328.

¹³ Buhari, Zekat, 44 (Hadis No: 1462). صَدَقَ ابْنُ مَسْعُودٍ ، رَوْحُكَ وَوَلَدُكَ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتَ بِهِ عَلَيْهِمْ

¹⁴ Bkz. el-Kârî, *Fethu Bâbi'l-Înâye bi Şerhi'n-Nukâye*, 1/537.

¹⁵ İbnu'l-Hümâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr ala'l-Hidâye*, 2/270-271.

¹⁶ Bkz. el-Guneymî, *el-Lübâb fî Şerh'il-Kitâb*, 1/248.

¹⁷ Bkz. Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Nesefî, *Kenzü'd-Dekâik* (Beyrut: Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 2011), 216.

¹⁸ Bkz. Sadruşşerîa es-Sânî Ubeydullâh b. Mes'ûd b. Tâcişşerîa Ömer b. Sadrişşerîa el-Evvel Ubeydillâh b. Mahmûd el-Mahbûbî, *en-Nukâye muhtasarü'l-Vikâye(Fethu bâbi'l-Înâye şerhi ile birlikte)* (Beyrut: Dâru'l-Erkâm, 1997), 536.

¹⁹ Bkz. el-Mergînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 1/328.

Sonuç olarak kocanın hanımına zekât veremeyeceği hususunda müçtehitler arasında ittifak vardır. Ebû Hanife’ye göre kadının da kocasına zekât vermesi caiz değildir. İmameyn ve İmam Şafi’ye göre ise kadın, gerekli şartları sağlaması halinde kocasına zekât verebilir.

